

праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г.Короленка. – Серія «Педагогічні науки». – Вип. 6 (64). – Полтава, 2008. – С. 11-25.

3. *Васильченко Н.* Упровадження освітніх інновацій // Завуч. – 2004. – №28. – С. 7-11.

4. *Кремінь В.Г.* Освіта і наука України: шляхи модернізації – К., 2003. – 216 с.

5. *Ткаченко Л.* Світ людей змінюється швидше, ніж покоління людей // Педагогічна газета. – 2002. – №1. – С. 8.

Вікторія Опанасенко

ТИПИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ЗА КОРДОНОМ

Сучасний етап розвитку освіти позначається розширенням інформаційних і комунікаційних технологій, що зумовлено світовим процесом переходу до інформаційного суспільства. Стрімкий розвиток інформаційних технологій робить дедалі актуальнішою проблему удосконалення системи освіти та розширення сфери освітніх послуг. Сьогодні постали питання створення глобальних систем, які дали б змогу накопичувати та поширювати наукові знання, а також забезпечувати доступ до них для широкого загалу [4, с. 136].

Право на освіту, її доступність і розвиток кожному гарантується частинами першою та третьою статті 53 Конституції України [2]. Право на освіту «незалежно від статі, раси, національності, соціального та майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання й інших обставин» проголошено частиною першою статті 3 Закону України «Про освіту» [7].

Окрім очної, вечірньої, заочної форм навчання та екстернату, фактичному здійсненню цих прав значною мірою сприяє система дистанційної освіти.

Розвиток дистанційної освіти прискорився із прийняттям Законів України «Про Національну програму інформатизації» [6] і «Про вищу освіту» [5]. Сьогодні дистанційна форма навчання базується на державних стандартах вищої, професійно-технічної та загальної середньої освіти і технологіях дистанційного навчання.

Терміни «*відкрите*» та «*дистанційне навчання*» і їхнє визначення є порівняно новими у сфері освіти, тому що вони одержали поширення лише в останні 15-20 років. Мова та терміни, що використовуються для опису діяльності в галузі дистанційного навчання, усе ще неоднозначні, і географічні розходження в їхньому використанні (наприклад, у Північній Америці та Європі) підсилюють цю неоднозначність. Серед найбільш часто використовуваних термінів, що відносяться до дистанційного навчання, можна назвати такі: *кореспондентська освіта, домашнє, самостійне, зовнішнє, безперервне навчання, самонавчання, навчання дорослих, з опорою на технічні засоби, опосередковане навчання, з фокусуванням на учневі, відкрите навчання, відкритий доступ, гнучке та розподілене навчання.*

Дистанційна освіта може бути ефективною за умови гармонійного поєднання:

- засобів надання навчального матеріалу студенту;
- засобів контролю успішності студента;
- засобів консультації студента програмою-викладачем;
- засобів інтерактивної співпраці викладача та студента;
- можливості швидкого доповнення курсу новою інформацією,

коригування помилок.

У системі дистанційної освіти виділені 4 типи суб'єктів:

- 1) студент — той, хто навчається;
- 2) тьютор — той, хто навчає;
- 3) організатор — той, хто планує навчальну діяльність, розробляє програми навчання, займається розподіленням студентів за групами та навчальним навантаженням на тьюторів, вирішує різні організаційні питання;
- 4) адміністратор — той, хто забезпечує стабільне функціонування системи, вирішує технічні питання та слідкує за статистикою роботи системи [1, с. 48].

Для сучасного розвитку дистанційного навчання виділяють такі типи, які відрізняються між собою за ступенем дистанційності, індивідуалізації та продуктивності:

1) НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД — ІНТЕРНЕТ

Дистанційне навчання вирішує завдання очного навчання. Студенти навчаються очно у традиційному навчальному закладі та разом зі своїм очним викладачем взаємодіють із віддаленою від них інформацією, різними освітніми об'єктами, а іноді — із учнями з інших шкіл і фахівцями у досліджуваних галузях.

Основний навчальний процес відбувається в очній формі. Використовується доступ до Інтернету, його інформаційні та телекомунікаційні можливості. Комунікації із віддаленими учнями та вчителями носять епізодичний характер. Головну роль у цьому типі навчання відіграє освітній сервер навчального закладу, на якому розміщуються навчальні матеріали студентів і викладачів, а також посилання на інші матеріали з мережі. Критерії оцінювання результатів дистанційного навчання цього типу практично не відрізняються від тих, які використовуються при очному навчанні.

2) НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД — ІНТЕРНЕТ — НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД

Дистанційне навчання доповнює очне навчання та впливає на нього більш інтенсивно. Воно охоплює студентів і викладачів двох і більше навчальних закладів з очною формою навчання, які знаходяться в одному чи різних містах (країнах), що беруть участь у загальних дистанційних навчальних проектах.

Навчання відбувається у формі дистанційних освітніх проектів. Організаторами проектів виступають школи чи центри дистанційного навчання, вищі навчальні заклади, установи додаткової освіти.

Характерною тенденцією дистанційної освіти є об'єднання організаційних структур університетів. Так, в останні роки почав розвиватися новий тип організаційної структури дистанційного університетської освіти — консорціум університетів. Дистанційні освітні послуги надає спеціальна організація, яка об'єднує та координує діяльність кількох університетів. Консорціум

університетів пропонує набір курсів, розроблених у різних університетах — від курсів для абітурієнтів до курсів на отримання вчених ступенів.

23 квітня 2015 року в Ужгороді (УжНУ) підписали меморандум про створення Міжнародного консорціуму університетів [3].

Метою створення Консорціуму є налагодження та координація міжінституційної співпраці у сферах академічної мобільності, наукових досліджень, технологічних розробок та інновацій, а також підвищення конкурентоспроможності у національному та міжнародному масштабах.

Сьогодні членами консорціуму є 14 університетів, серед яких Ужгородський національний університет, Мукачівський державний університет, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Український католицький університет, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Карпатський університет імені Августина Волошина, а також вищі навчальні заклади Казахстану, Польщі, Румунії, Литви та Словацької Республіки.

Одним із основних пріоритетів Консорціуму є розробка спільних наукових та освітніх проектів у рамках різних програм фінансування.

Значний досвід розвитку цієї інституційної форми університетського ДН накопичений в Австралії, де успішно функціонує консорціум восьми традиційних університетів — Відкрите навчання Австралії (OpenLearning Australia — OLA) [8]. OLA сьогодні пропонує 150 університетських навчальних курсів, що охоплюють такі предметні області, як мистецтво, соціальні науки, бізнес, технології та прикладні дослідження.

Важливо підкреслити, що консорціум не є університетом і сам не присуджує наукові ступені. Однак, багато університетів, що входять до його складу, присуджують наукові ступені за допомогою часткового або повного навчання шляхом використання консорціуму. Сьогодні можна отримати таким чином науковий ступінь із гуманітарних наук, бізнесу, прикладних наук, інформаційних технологій та іншого.

3) СТУДЕНТ — ІНТЕРНЕТ — ВИКЛАДАЧ.

Дистанційне навчання частково замінює очне навчання. Учні навчаються очно у традиційному навчальному закладі, але, крім очних викладачів, із ними епізодично чи постійно працює віддалений від них викладач. Заняття проводяться за допомогою електронної пошти, чату чи веб-ресурсів і мають на меті поглиблене вивчення того чи іншого предмета чи теми, підготовку до подальшого вступу до вищих навчальних закладів тощо. Форми занять — дистанційні курси, семінари, консультації. Продуктивність навчання залежить від педагогічної позиції вчителя та програм, що використовуються.

Кількість та якість дистанційних комунікацій студентів і віддалених викладачів збільшується. Роль очного викладача виконує локальний координатор — викладач, який бере на себе частину організації навчальною процесу, виконуючи вказівки та рекомендації віддаленого викладача.

Дистанційне навчання цього типу стає не тільки додатковим до очного, а й частково вносить зміни до нього. У деяких випадках (наприклад, коли в очному навчальному закладі немає потрібного викладача) віддалений викладач проводить заняття з окремих предметів, які входять до базовою компонента вищої освіти. Такі програми, як NetMeeting, iVisit та інші,

дозволяють забезпечити відео- і аудіозв'язок, який наближає дистанційні форми навчання до очного. Результати дистанційного навчання навчальний заклад вносить у підсумкову атестацію студентів.

4) СТУДЕНТ — ІНТЕРНЕТ — ЦЕНТР.

Дистанційне навчання прирівнюється до очного навчання. Дистанційне навчання у цьому випадку є засобом індивідуалізації освіти. Завдання телекомунікаційних технологій — підсилити особистісну орієнтацію навчання, надати студентам вибір у формах, темпах і рівні їхньої підготовки. Не завжди очний навчальний заклад має можливість запропонувати своїм студентам такі можливості. І тоді студенти навчаються у дистанційному центрі, який має додаткові можливості для розкриття творчого потенціалу студентів і врахування їхніх індивідуальних особливостей.

Змінюється роль і місце основних освітніх компонентів традиційної освіти: завдань, змісту, форм, критеріїв оцінювання навчання. Робота студентів у віртуальних аудиторіях відбувається за віддаленості один від іншого практично всіх суб'єктів освіти. Для організації дистанційного навчання такого типу необхідне потужне устаткування, спеціально розроблені освітні сервери, програмне забезпечення типу Class Point, LMS (Learning Management System), WebCT (Web Course Tools), BlackBoard, Learning Space, E-learning, Moodle, E-hive, Web-Tutor, Прометей, Віртуальний Університет тощо, яке дозволяє здійснювати й адмініструвати навчальні процеси. Навчання у цьому випадку відбувається значною мірою дистанційно, індивідуалізовано та творчо.

Варіант цього типу навчання — повне дистанційне навчання. Цей тип навчання найбільш інтенсивно розвивається у вищих навчальних закладах, особливо на платній основі.

Сьогодні відома достатня кількість таких вітчизняних центрів дистанційного навчання; більшість із них рекомендовано Міністерством освіти і науки України. Такі центри сьогодні функціонують в Українській академії державного управління, Академії цивільного захисту України, Львівському національному університеті «Львівська Політехніка», НТУ «КПІ», Сумському державному університеті, Київському національному торгово-економічному університеті, Придніпровській державній академії будівництва і архітектури, Вінницькому національному технічному університеті, Хмельницькому національному університеті, Дніпропетровському національному університеті імені О. Гончара, Уманському державному педагогічному університеті імені П. Тичини, Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті та багатьох інших. Кожного року кількість центрів дистанційної освіти в Україні зростає, що свідчить про зростання попиту на здобуття такої освіти.

5) СТУДЕНТ — ІНТЕРНЕТ — ДЕКІЛЬКА НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.

Дистанційне навчання виконує функції розподіленого у просторі та часі навчання. Учень навчається не в одному очному чи дистанційному навчальному закладі, а одночасно у кількох. Комплексна навчальна програма студента складається так, що різні навчальні предмети вивчаються ним у різних установах чи у різних викладачів. Координуючу роль у цьому випадку відіграє очний чи дистанційний навчальний заклад.

Дистанційне навчання такого типу можна назвати розподілим. Воно дозволяє гнучко враховувати особистісні особливості та мету студента, вибудовує його індивідуальну освітню траєкторію у кожній освітній галузі чи навчальному предметі. Навчальний заклад як форма надання освітніх послуг у цьому випадку максимально наближається до індивідуальних потреб кожного учня і трансформується у персональний освітній центр, що включає індивідуальні налагодження, власну базу даних, що постійно поновлюється, з основних і додаткових навчальних дисциплін, інтерактивні навчальні програми, зв'язані з освітніми ресурсами мережі Інтернет.

Кожний із виділених типів має свої особливості організації як за змістом, так і за формою, але для кожного з них має існувати система, що визначається такими складовими:

- навчальний заклад як організаційна структура дистанційного навчання;
- інформаційні ресурси — бази даних навчально-довідкових матеріалів;
- технічні та програмні засоби забезпечення технології ДН;
- викладачі дистанційного навчання або комп'ютерних навчальних програм (тьютори);
- учні.

Для організації ефективного навчального процесу дистанційного навчання необхідна систематична робота з оболонкою як студента, так і тьютора протягом усього терміну навчання.

Список використаної літератури

1. Антоненко В. М. Сучасні інформаційні системи і технології: навч. посіб. / В. М. Антоненко, Ю. В. Ратушна. — К.: КСУМГІ. — 2005. — 131 с.
2. Конституція України [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Міжнародний консорціум університетів [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.uzhnu.edu.ua/consortium/uk>.
4. Опанасенко В. Розвиток дистанційної освіти в Україні / В. Опанасенко // Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті : мат. I-ї Міжнар. наук.-практ. конф. — Ченстохова — Ужгород — Дрогобич : Посвіт, 2015. — С 112-115.
5. Про вищу освіту : Закон України, прийнятий 1 лип. 2014 р. № 1556-VII [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
6. Про Національну програму інформатизації : Закон України, прийнятий 4 лют. 1998 р. № 74/98-ВР // Відом. Верхов. Ради України. — 1998. — № 27/28. — С. 482-493.
7. Про освіту : Закон України, прийнятий 23 трав. 1991 р. № 1060-XII [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
8. Open Universities Australia [електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.open.edu.au/about-us/who-we-are/open-learning-australia>.